

Organizace sportu v Československu 1952–1989

Milena Strachová

Organizace sportu v Československu 1952-1989

- politickoeekonomický systémem - socialistický
- sport, hlavně vrcholový „hýčkané dítě“ socialismu
- štědrá státní podpora sportu byla státním zájmem, sport byl výkladní skříní nedemokratického režimu
- sport silně zpolitizovaný
- atmosféra donášení, udávání, strachu a lámání lidských charakterů

Organizace sportu v Československu 1952-1989

Státní řízení tělovýchovy a sportu

Jednotná dobrovolná organizace ČSTV do
roku 1968

Tělovýchova a sport v letech 1969 -1989

Státní řízení tělovýchovy a sportu

- 1952 nespokojenost s kvalitou
- nedostatečné využívání sovětské fyskultury
- slabé plnění Tyršova odznaku zdatnosti nově - Připraven k práci a obraně vlasti (PPOV) a Bud' připraven k práci a obraně vlasti (BPPOV)

Státní řízení

úkol - zlepšovat zdraví lidu, zvyšovat jeho tělesnou a brannou zdatnost a pracovní výkonnost, vychovávat k odhodlanosti a statečnosti při obraně vlasti

Stát se proto staral o rozvoj tělesné výchovy a sportu.

Státní řízení tělovýchovy a sportu

- zákon č. 71/1952 Sb. o organizaci tělesné výchovy a sportu
- státní řízení zajišťoval

Státní výbor pro tělovýchovu a sport (SVTVS)

- důsledné provádění tělovýchovy podle pracoviště
- vedením pověřeno šest center
- založen odbor základní tělesné výchovy (ZTV) a oddíly turistiky

Státní řízení - organizace

Vedením bylo pověřeno šest center - komplikovaný, nepružný systém

Úsek	Působnost	DSO
Ústřední rada odborů a její svazové výbory	Dobrovolná TV a sport členů ROH a jejich rodin	DSO: Baník, Spartak, Tatran, Jiskra, Dynamo, Slavoj, Slovan, Lokomotiva, Slavia
Ministerstvo školství, věd a umění	Dobrovolná a povinná školní TV a sport škol I.–III. stupně a VŠ	
Ministerstvo pracovních sil	Dobrovolná a povinná TV a sport žáků učilišť	DSO Pracovní zálohy
Sokol	Vesnice a města, kde nebyly odborářské jednoty	DSO Sokol
Ministerstvo národní obrany	Dobrovolná TV a sport vojáků a zaměstnanců vojenské správy	ATK (později Ústřední dům armády – ÚDA, potom Dukla)
Ministerstvo národní bezpečnosti	Dobrovolná TV a sport příslušníků bezpečnosti a pohraniční stráže	DSO Rudá hvězda

Státní řízení - masová tělovýchova

- masová tělovýchova

BPPOV, PPOV, Dukelské a Sokolovské závody branné zdatnosti

- Svazarm - příprava branců, příprava k CO, sportovní reprezentace

1952 zavedeno individuální členství

Svazarmovská doména - motorismus, sportovní střelba, kynologie...

- 1955 první celostátní spartakiáda - fluktuace, kampaňovitost a často i fiktivní údaje

Porušování zásady dobrovolnosti

Státní řízení - vrcholový sport

- **vrcholový sport** - výkladní skříní socializmu
- výběr reprezentantů nebyl mnohdy podle výkonnosti, ale ideové a politické „vyspělosti“
- sportovní výpravy doprovázeli spolupracovníci StB
- protekce armádního sportu - ATK, později ÚDA a DUKLA, TJ Rudá hvězda
- 1954 odměny za rekordy a vynikající sportovní výsledky
- SVTVS zajišťoval pracovní fiktivní místa reprezentantům

- OH 1956 Melbourne - zlato O. Fikotová v hodu diskem, stříbro Bosáková kladina

Státní řízení - pozitiva

- 1953 - vznik Institutu tělesné výchovy a sportu v Praze - přibývání odborníků, trenérů a cvičitelů
- vycházela vědecká a odborná periodika
- zavedení dlouhodobých soutěží

Vše podle vzoru sovětské fyskultury a jen pro prověřené pracovníky.

Jednotná dobrovolná organizace ČSTV

Organizace a řízení tělesné výchovy a sportu platily s menšími obměnami až do roku 1989.

- 20. 12. 1956 zákon O organizaci tělesné výchovy č. 68 Sb.
- majetek převeden na JDTO
- v březnu 1957 Československý svaz tělesné výchovy (ČSTV)

ČSTV

- struktura územní

ÚV ČSTV KV ČSTV OV ČSTV

1957 ČSTV - 900 tisíc členů 1961 - 1,5 mil., 1965 - 1 752 460
1989 - 2 mil. členů.

- struktura svazová
- tělovýchovné jednoty podle druhů sportu a na odbory ZRTV a turistiky
- pod ČSTV spadala veškerá sportovní zařízení ve státě kromě školních sportovišť
- **Financování** - ÚV ČSTV financoval vrcholový sport , masový systém středisek vrcholového sportu a tréninková střediska mládeže
- výbory financovala i Sazka

Přehled

Na tělovýchovné a sportovní činnosti se podílely organizace:

<i>Svazarm</i>	branné a motoristické sporty
<i>Čs. svaz mládeže a Pionýrská organizace</i>	mimoškolní tělesná výchova a sport
<i>ROH</i>	rekreační tělesná výchova, masové soutěže
<i>Ministerstvo školství</i>	školní tělesná výchova, péče: – o vzdělávání tělovýchovných kádrů s vysokoškolskou kvalifikací a trenérů I. třídy – o vysokoškolský sport – částečně rozvoj vědy a výzkumu v tělesné výchově a sportu
<i>Ministerstvo národní obran</i>	služební tělesná výchova a armádní vrcholový sport (Dukla)
<i>Ministerstvo vnitra</i>	služební tělesná výchova a vrcholový sport (Rudá hvězda)

ČSTV

Součástí ČSTV se stal úsek Rudá hvězda
v roce 1958 MV vydalo rozkaz:

*„...všichni příslušníci a příslušnice MV mají
povinnost zúčastnit se pravidelné tělesné
výchovy nejméně 4 hodiny v měsíci a mezi
pravidelným cvičením nesmí
být interval delší 14 dnů...“*

Masové akce podporovány hesly
„Sportem k vyšší bojové zdatnosti!“
„Za masovost–za rekordy!“ apod.

- formální plnění odznaku, celostátní spartakiády
- (1960, 1965), sportovní hry mládeže (SHM)

ČSTV

- OH 1960 Řím 11. místo
zlato

Eva Bosáková kladina

Bohumil Němeček box

- OH 1964 Tokio 10. místo

Věra Čáslavská 3 zlaté, zlato Hans Zdražila
vzpírání, Jan Daler stíhací závod

- OH 1968 Mexiko

Věra Čáslavská 4 zlaté a 2 stříbrné, v r. 1968
byla prohlášena za nejlepší sportovkyni světa
Jiří Raška první zimní zlatou

ČSTV

- **v rámci federalizace ČSSR** v roce 1968 vznikly ČTO a STO
- sportovní svazy získaly více pravomocí v ČTO i STO měly autonomní postavení
- pro rok 1968 je charakteristická snaha o demokratizaci a liberalizaci společnosti; Sokol a další sportovní organizace usilovaly o obnovení činnosti
- intervence cizích armád 21. 8. 1968 obrodný proces zastavila; obnovené nebo obnovující se organizace byly zlikvidovány

Doprovázeno rozsáhlými kádrovými změnami a čistkami.

Opět důsledné uplatňování principu vedoucí úlohy KSČ.

Tělovýchova a sport v letech 1969 - 1989

- návrat k dogmatickým praktikám
- přijato Poučení z hodnocení vývoje tělovýchovné organizace v uplynulém období - prověrky a čistky
- plány na pětileté období a časté organizační změny
- 1973 ČTO a STO zrušily své republikové pravomoci
- 1975 komise pro mládež a tělesnou výchovu při národních výborech
- 1978 vládní výbory pro tělesnou výchovu a sport, které se vytvořily při federální vládě i národních vládách
- Výbory byly po stálých kompetenčních sporech s ÚV ČSTV v 80. letech opět zrušeny
- 1974 změna názvu ZTV na Základní rekreační tělesnou výchovu (ZRTV)

ČSTV 1969 - 1989

- masové výchově dominovaly
Československé spartakiády 1975, 1980 a 1985
- 1970 se neuskutečnila pro obavy z projevů
antisovětského a protikonsolidačních postojů veřejnosti
- formálně se stále plnily
odznaky zdatnosti,
pionýrská liga, hnutí Pohybem
ke zdraví apod.

Vrcholový sport

- 1973 diferenciacie výkonnostního sportu od vrcholového

Organizace a zásady zabezpečení vrcholového sportu v ČSSR

Do 80. let výstavba tělovýchovných zařízení, speciálních středisek vrcholového sportu v ČSTV i v rezortech školství vnitra a MNO, výcviková střediska v Nymburce, Vlašimi, Bojnicích na Štrbském Plese.

- o rozvoj vrcholového sportu se staraly ČSTV, Socialistický svaz mládeže (SSM), ROH, Svazarm, ministerstva školství, obrany a vnitra
- 1978 návrat péče státu o vrcholový sport – vydán dokument

Návrh na organizaci státní péče o tělesnou výchovu a sport

Pokrytecké odmítání profesionalismu

Vrcholoví sportovci byli vydáváni za ušlechtilé amatéry

Státem řízený doping

- státní orgány řídily tzv. „regeneraci s použitím prostředků,,
- 1970 ČSSR disponovala moderně vybavenou laboratoří dopingové kontroly

Antonín Himl na moskevské olympiádě 1980

řekl bronzovým veslařům Vochoskovi a Peckovi

*„Zklamali jste mě! Vsadil jsem na vaše vítězství bednu vodky!
Kdybyste se podrobili komplexní lékařské péči, nepřišli byste o zlaté medaile!“*

- rekordy byly potřebné jako **demonstrace předností socialistického systému**
- organizované podávání dopingu pod lékařským dohledem skončilo v ČSSR v roce 1988

Vrcholový sport

- 1976 OH Montreal 14. místo
- 1980 OH Moskva 1984 ZOH Sarajevo 9. místo

Úspěchy na MS a ME

Hokejisté

MS 1972, 1976, 1977, 1985 , ME 1971, 1972, 1976, 1977

1957 - 1988 vodní slalomáři - 40 zlatých medailí na světových šampionátech

cyklistika 38 titulů mistrů světa, polovinu z nich v kolové bratři Pospíšilové

Tituly na MS získali atleti J. Kratochvílová v běhu na 400 a 800 metrů, koulařka H. Fibingerová a diskař I. Bugár (1983), lyžaři J. Raška (skoky, 1968), J. Parma (skoky, 1987) a další.

Sportovci odcházeli do zahraničí formou emigrace ale i formou legálních či dodatečně legalizovaných pobytů.

M. Navrátilová a I. Lendl volili z politických a osobních důvodů emigraci.

Negativa socialistického sportu

- zideologizování a zpolitizování sportu
- mechanické kopírování sovětského vzoru
- uplatňování totalitního principu jednoty společenských organizací, odborů a spolků
- ideová a organizační jednota, tj. jednotné výchovné působení na všechny členy v duchu marxizmu-leninizmu
- platil nedemokratický princip „demokratického centralizmu“
- orientace na masovost a boj proti elitářskému individualizmu
- formalismus a kampaňovitost

Pozitiva socialistického sportu

- výrazná státní podpora sportu, plánovitý rozvoj
- zavedení celoročních soutěží a tréninkových systémů
- zákony o organizaci a řízení tělesné výchovy (1949, 1952, 1956)
- zkvalitnění přípravy tělovýchovných pedagogů, trenérů, cvičitelů
- budování vědecké základny tělovýchovy a sportu
- systematická práce s talenty a podpora vrcholového sportu
- v oddílech, odborech a tělovýchovných jednotách se často udržovaly prvky spolkového demokratizmu a tolerance, odlišné od poměrů ve vyšších řídicích orgánech

Závěr

Propracovaný systém se po roce 1989 rozpadl a byl nahrazen chaotickým řízením. Došlo i k výraznému výkonnostnímu poklesu reprezentace.

Děkuji za pozornost

Milena Strachová

Fakulta sportovních studií MU

strachova@fsps.muni.cz